

Xalq musiqimiz, muğamlarımız onların əsasında yaradılan bəstəkar musiqiləri bu millətin dərin tarixi kökündən və yüksək musiqi duyumundan xəbər verir. Mənbəyini, ilhamını xalq yaradıcılığından, musiqisindən alan bəstəkarlardan biri də Tofiq Quliyevdir. Onun musiqi dili sadə, aydın və milli koloritlidir. Bəstəkar özünəməxsus orijinal üslub yaratmış, yaradıcılığını xalq havalarının ritm və metodikasından istifadə etməklə müasir dövrün intonasiyalarına uyğunlaşdırılmışdır. Onun mahnları romantikliyi, ruh yüksəkliyi ilə fərqlənir.

Tofiq Quliyev noyabr ayının 7-də Bakı şəhərində anadan olmuşdur. 12 yaşı olanda Azərbaycan Dövlət Konservatoriyası yanında peşə məktəbinə, 1934-cü ildə isə Konservatoriya daxil olub. İ.İ. Aysberqin sinfində fortepiano, S.Q.Ştrassserin sinfində dirigorluq dərsi almış və 1936-ci ildə Konservatoriyanı bitirmişdir. 1931-ci ildə Asəf Zeynalınnın məsləhəti ilə M.Ə. Sabirin "Uşaq və buz" şeirinə "Dərse gedən bir uşaq" mahnısını bəstələyib. 1935-ci ildə M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Dram Teatrında dirigorluğa başlayıb. 1936-ci ildə bəstəkar Z. Baqrovla birgə "Rast", "Segah", "Digah" muğamlarını fortepianoda həzırlayıb. Üzeyir Hacıbəyovun şəxsi təşəbbüsü ilə bir qrup istedadlı gənc musiqiçilərlə bərabər Tofiq Quliyev də P.S.Çaykovski adına Moskva Dövlət Konservatoriyasının dirigorluq fakültəsində təhsilini davam etdirib. Az vaxtda A.Tfasmanın rəhbərlik etdiyi orkestrdə pianoçu işləməyə başlayıb. Qəbul imtahani zamanı fortepianoda qeyri-adi ifası ilə H.Y. Neyqauzun diqqətini cəlb edir. Tofiq Quliyevin atası Ələkber Quliyev iqtisadi

sadçı-mühəndis olmuşdur. Anası-Yaxşixanım Mahmudova isə Hacı Zeynalabdin Tağıyevin qızlar gimnaziyasında, Müqəddəs Nina məktəbində təhsil almış, 1937-ci ilə kimi hakim işləmişdir. Oğlu isə Azərbaycanın görkəmli kino rejissoru Eldar Quliyevdir.

T.Quliyev 1939-cu ildə təhsilini başa vurub Bakıya qayıdır. Hitler Almaniyası ilə müharibənin başlaması bəstəkarın yaradıcılıq planlarını dəyişir. O, kiçik orkestri yaradaraq cəbhə bölgələrini gəzir, əsgərlər qarşısında konsert proqramları ilə çıxış edir. 402-ci diviziyanın tərkibində çalısan ansambl üçün müxtəlif patriotik mahnılar yazar. Müharibə bitdikdən sonra isə bir sıra teatrlar ilə əməkdaşlıq edir. 30-dan çox teatr tamaşalarına musiqi bəstələmişdir. Bunlar - Uilyam Şekspirin "On ikinci gecə", Cəfər Cabbarlınnın "Aydın", Həsən Seyidbəyli və İmran Qasimovun "Uzaq sahillərdə", Abdulla Şaiqin "El oğlu" və başqlarıdır.

1950-ci illərdə onun yaradıcılığı özünü çiçəklənmə, inkişaf dövrünü yaşamışdır. Sənətindəki uğurlarına görə Tofiq Quliyev 1958-ci ildə Azərbaycanın Əməkdar İncəsənət

xadimi fəxri adına layiq görülmüşdür. 1959-cu ildə isə Qırızı Əmək Bayrağı ordeni ilə təltif olunmuşdur. 1964-cü ildə ona Azərbaycan Xalq artisti adı verilmişdir. Bəstəkarın uğurları təkcə Azərbaycanı əhatə etmir. Onun yazdığı "Praqa haqqında mahni", "Bratislava haqqında mahni"ları Çexoslovakiyada geniş populyarlıq qazanmışdır.

Eyni zamanda, bəstəkarın kino sahəsində də xidmətləri böyükür. O, 30-a yaxın filmə musiqi yazmışdır. Bu musiqi-

bərlik etdiyi Dövlət Estrada Orkestrinin konsert çıxışı ilə cazın təməlini qoymuşdur. 1944-cü ildən məşhur amerikalı caz ustası Eddi Rozerlə yaradıcılıq əməkdaşlığı edən T.Quliyev onun orkestri üçün "Avara" hind filminə, "Qara gözlər" romansının və uşaq mahnılarının mövzuları əsasında caz kompozisiyaları işləmişdir. Onun Azərbaycan musiqisində cazı getirməsi nəticəsində ifaçıların yetişməsi nə və bu janrda musiqilər yarılmasına səbəb olmuşdur. İl-

1966-ci ildə məşhur fransız bəstəkarı, müğənni Fransis Lemark Bakıda qastrol səfərində olarkən Tofiq Quliyev ilə görüşür. Bəstəkarın melodiyaları qonağın o qədər xoşuna gəlir ki, onları özü ilə Fransaya aparır. Beləcə, Tofiq Quliyevin 6 mahnısı uzaq Fransaya qədər gedib çıxır. İkinci həyatını yaşayın bu mahnılar fransız dilində səslənir.

1990-ci ildə Tofiq Quliyev Bəstəkarlar İttifaqının sədri seçilir və ömrünün sonuna ki-

Nikbin ruhlu, azad xarakterli bəstəkar

lər ekranlara çıxdığı ilk gündən diller əzbəri olmuş, filmlərin leytmotivinə çevrilmişdir. Belə ki, bəstəkar "Ögey ana", "Qızmar günəş altında", "Bəxtiyar", "Görüş", "Şir evdə getdi", "Qayınana" və başqa filmlərə musiqilər yazmışdır. 1974-cü ildə Həsən Seyidbəylinin ssenarisi əsasında çəkilmiş "Nəsimi" filmi VII Ümumittifaq kinofestivalında mükafatlandırılmış, filmin bəstəkarı Tofiq Quliyev də Dövlət Mükafatına layiq görülmüşdür. Yazdığı mahnılar öz şirinliyi, şənliliyi ilə yanaşı, həm də baməzəliyi ilə də seçilmiştir. Onun musiqiləri nikbin ruhu, azad xarakteri, bəzi məqamlarda isə humor hissi ilə dolu musiqilərdir. Tofiq Quliyev mahni janrında şədevrlər yaradaraq onu daha da inkişaf etdirib zənginləşdirmişdir. Yazdığı bütün mahnılarda canlı obray yaradaraq dinləyicisində mükəmməl təsəvvür yaratmışdır. Ümumiyyətlə, mahni janrı onun yaradıcılığının aparıcı qoludur.

Tofiq Quliyev Azərbaycan musiqi tarixində ilk olaraq cazın təməlini qoyan bəstəkar kimi də tarixə düşüb. Bəstəkar 1941-ci il sentyabrın 7-də Bakı Filarmoniyasında rəhberlik etdiyi Dövlət Estrada Orkestrinin konsert çıxışı ilə cazın təməlini qoymuşdur. 1944-cü ildən məşhur amerikalı caz ustası Eddi Rozerlə yaradıcılıq əməkdaşlığı edən T.Quliyev onun orkestri üçün "Avara" hind filminə, "Qara gözlər" romansının və uşaq mahnılarının mövzuları əsasında caz kompozisiyaları işləmişdir. Onun Azərbaycan musiqisində cazı getirməsi nəticəsində ifaçıların yetişməsi nə və bu janrda musiqilər yarılmasına səbəb olmuşdur. İl-

mi bu vəzifədə çalışır. Onun İttifaqa sədrlik etdiyi illərdə respublikada musiqi sənətinin inkişafında mühüm rol oynayan musiqi festivalları, ümumittifaq və respublika müsabiqələri, "Musiqi baharı", "Bakı payızı" festivalları keçirilmişdir. Bütün bu festivallarda bəstəkar ya münsiflər heyətinin sədri, ya da üzvü kimi iştirak etmişdir. Tofiq Quliyev 1998-ci ildə "İstiqlal" ordeni ilə təltif olunmuşdur. Lakin həmin ərefədə bəstəkar səhətində yaranmış problemlə bağlı xəstəxanada müalicə alındı. Mükafatı bəstəkara elə xəstəxanada ulu öndə Heydər Əliyev şəxsən özü təqdim etmişdir. Bu da bəstəkara olan dövlətin, onun rəhbərliyinin diqqəti və məhəbbəti idi. Tofiq Quliyev müsahibələrinin birində bu barədə demişdir: "Mən xoşbəxt insanam. Çünki mənim mahnılarımı Bülbül, Rəşid Behbudov, Şövkət Ələkbərova kimi korifey sənətkarlar oxumuşdur". Tofiq Quliyev uzun sürən xəstəlikdən sonra 2000-ci il oktyabr ayının 5-də 82 yaşında vəfat etmişdir. Bəstəkar Fəxri Xiyabanda dəfn olunub.

Ramidə YAQUBQIZI,
"Respublika".